

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník-ročník III.- č. 6.

Vysoké n. Jiz. 19.6.1970.

Z Vysokého na národopisnou výstavu r.1895.

16. září v r.1891 rozlétla se zvěst po všech zemích slovanských, že bude v Praze uspořádána národopisná výstava. Výstavní výbor pražský vysílal na všechny soudní okresy provolání se žádostí o zřízení okresního výboru národopisné výstavy a žádal a povzbuzoval všechny činitele ku spolupráci a podpoře tohoto velikého vlasteneckého díla.

Město Vysoké n. Jiz. známé vždy svým ryzím vlastenectvím a láskou k rodnému kraji a národu, nemohlo zůstat stranou při tak významné události, která se v Čechách rodila. Ve Vysokém byl proto ustaven výbor národopisné výstavy, který začal ihned pracovat a činit přípravy, aby nejsevernější český okres byl důstojně na této výstavě v Praze zastoupen.

Sběratelské činnosti se ujali studenti a o prázdninách výpravy těchto nadšených sběratelů procházely celý okres vysocký, navštívily zapadlé chaloupky v našem podhůří a ze získaných národopisných pokladů v srpnu r. 1893 uspořádali místní výstavku národopisnou a zaplnili tím celé druhé poschodí vysocké školy.

Členové výboru scházeli se celou zimu v hostinci u Landverů, radili se a doplňovali navzájem, aby výstavní expozice v Praze byla vybavena vším, co po stránce národopisné mohl náš kraj předvésti. Podařilo se do této práce zapojit nejen učitele a občany vysocké, ale vzbudilo se nadšení i u učitelů a obyvatelstva všech přílehlých vesniček. Helkovice, Přívlačka, Tříč, Stará Ves, Stanov, Sklenařice, Paseky, Olešnice, Lhotka, Jablonec nad Jiz., Buřany, Bratrouchov, Dušnice, Ropratice, celkem patnáct obcí ožilo přípravami na tuto událost. Mnoho práce měli a udělali učitelé, ale pracovali s nadšením i řemeslníci, hlavně truhláři, soustružníci a nejnadšenější, celé věci plně oddaný řezbář Fr. Hanuš a fotoamátér Josef Hladík.

Samostatná instalace vysocká na pražské výstavě splnila všechna očekávání díky nadšené, radostné a nezištné práci všech zúčastněných. Expozice byla originelní. Veliká, mnohadielná vitrina, zdobená nádhernými, podrobnými plastikami, zhotovenými našimi řemeslníky-umělci, tajila v sobě vše, čím žil, jak tvrdě pracoval i z čeho se radoval drsný lid u nás na horách. Chalupy s malými okénky, po stránkách rozlezlé, malá políčka, nikdy rovná, ale vždy na stránkách, která se obdělávala těžce lidským potahem, postup zemědělských i lesních prací, orání hakování, lanování, dobývání pařezů, svážení dřeva v zimě na rohačkách a mnoho jiného bylo znázorněno do nejpodrobnějších maličkostí. Pečlivě sestavené diagramy, často fotografií doprovázené uváděly zasvěceně do těžkého života lidí na Vysocku. Kolovraty, přeslice, vochle a trdlíce, dřevěný ruční stav i klempřda, všechno to nářadí k domácí práci potřebné, honosný překrásné malovaný nábytek, práce to truhlářů - umělců, kožichy, beranice s fábory, kaputy s mnoha línci na figurách mužů, ženské soukenné suknice, hedvábné špenzry, zlaté a stříbrné čepce s dlouhými pentlemi, hedvábné šněrovačky, jemným uzlíčkovým vyšíváním zdobené bílé vápeníčky-čepečky, i černé kapižony, to všechno předváděla vysocká expozice, která právem budila na výstavě zaslouženou pozornost a vystavující odbor získal za krásné uspořádání a výbornou tematiku čestný diplom a pamětní peněz. Vyznamenání obdržel i studentský spolek a fotoamátér Josef Hladík. Vyznamenání byl též učitel

Josef Mařatka za zhotovení veliké, podrobné mapy plastické "Vlast lidu československého", která byla umístěna ve vstupní hale.

Ale všechno má svůj konec. Výstava skončila. Některé věci byly ponechány v Praze pro ustavující se národní muzeum národopisné, ostatní se do Vysokého vrátili. Znova byla uspořádána malá výstavka, ale toužebně přání založit z těch pokladů ve Vysokém muzeum nemohlo být pro nedostatek vhodného místa uskutečněno. Sbírky se složily do beden na půdu, a tam čekaly 30 let, než byly znovu veřejnosti předloženy, aby tvořily základní kámen dnešního vlastivědného muzea ve Vysokém nad Jiz. o jehož založení a osudech vám povíme něco příště při vzpomínce 40. letého trvání našeho muzea.

Františka Jandová.

Zapálíme si po horách.

Těmito slovy začíná klasický sbor Blodkovy opery "V studni", vedle Smetanovy "Prodané nevěsty" nejhranější a nejčestější české opery, která je v podstatě apotheosou čarovného kouzla noci svatojánské.

Starodávny zvyk palení svatojánských ohňů udržel se ještě za času našeho mládí. Už odpoledne o dni svatojánském bylo u Marinkova kříže, dominantě táhlého pohorského hřbetu na němž stojí naše městečko, rušno. Tovaryši i chasa obého pohlaví svázeli a přinášeli tam vše co dobře hořelo. Mládež si vyprosila po chalupách a po domech ometených proutěnou košťatou, a s přicházejícím soumrakem putovali mladí staří k Marinkovu kříži. Od vzplanuvšího ohně si připalovali košťata a kroužili jimi třikrát do prava třikrát doleva, jako v posvátném obřadu. Kdo neměl, vyprosil si u souseda: "Nech mě zatočit!" Nikdy nebyl odmítnut.

Od Žalýho po Paseky zářily do noci svatojánské ohně po návrších osad. Hvězdám nebe na zemi. Byl to hluboce povznášející pocit, že přes vzdálenosti, jež dělí naše plápolající hranice, v této chvíli všichni jedno jsme.

Dospívající dívky trhaly své čaromocné desatero kvítí z devatera mezi, jež právě o tuto noc je nejmocnější. Mysterium noci svatojánské. V ne písničky o Marinkově kříži zní jedna sloka takto:

Když za noci svatojánské
ohně září plamen,
do kamene píše tobě:
Až na věky amen!
Nad lukami tančí mušky
svatojánských nocí družky,
nedočkavým pannám svítí
na čarovné kvítí.

Součástí dne svatojánského byl jeho předvečer, kdy mládež stlala své svatojánské postýlky, starodávny zvyk úzce situovaný jen do našeho vysooka. Postýlka se stlala vždy pod stolem z několika vrstev lučního kvítí. Navrch se přikryla bílou rouškou tak, aby kvítí tvořilo rámeček postýlky. Plachetka se pak pokryla svatými obrázky, s obrazem sv. Jana Křtitele uprostřed. Postýlka se pak zakryla jasanovými listy nebo i rouškou, jež se zavěsily na šňůrku připevněnou na nohách stolu. Nadílka, k níž druhý den ráno mířily naše první kroky hned s postele, nebyla nijak bohatá ve srovnání s Mikulášem nebo Ježíškem. Zpravidla tam byl svatojánský chléb, nějaké cukrovinky a drobnější potřebné věci a dost. Postýlka zůstala ustlána po celý den svatojánský a teprve druhý den se odstranila. Kvítí se usušilo a uložilo, ježto chovalo podle tehdejšího mínění kouzelnou a léčivou moc.

Svatojánské ohně už pohasly. Snad se už nehodily do dnešního zmodernizovaného světa.

A tak planou a září už jen ve vzpomínání těch, kteří kouzlo nocí svatojánských prožili.

A zářit budou věčně v uměleckém dokumentu jejich působu, v rozmilé Blodkové opeře "V studni", jejíž zaklínadlo v zděrečném chorálu.... Jak činili staří Čechové, tak i činme my !..... nám jaksi uniklo.

Prokop Hásek.

Cestou k Vysokému s Eduardem Kohoutem.

"Silnice byla rozmoklá a kluzká.
Studený vítr fičel z Pruska.
Od Příkrého jsem šerem kráčel,
vítr mne rval a déšť mne smáčel."

Na tenhle začátek Dykovy básně si vždycky vzpomenu, kdykoliv si vybavím pěknou chvíli, prožitou společně se znamenitým hercem Národního divadla, Mistrem Eduardem Kohoutem na cestě ze Semil do Vysokého.

Je to už pěkná řádka let, ale vzpomínka je stále živá, jako by to bylo včera. Proto jsem se odhodlal sdělit ji čtenářům "Větrníku."

Datum bych už nemohl přesně povědět, ale uvažte, že tenkrát mezi smí-
něnými městy našeho Podkrkonoší ještě žádný autobus nejezdil. Semily
byly tenkrát mým působištěm a Vysoké mým domovem. Nejednou jsem tudy
pěšky kráčel a jednoho vlahého letního dne jsem za Příkrým dohonil
Mistra Kohouta. Zapomněl jsem podotknout, že se mezi tím dalo do deště.
Byl to takový vytrvalý deštiček a my oba jsme byli bez deštníku. Ale
na hlavách jsme oba měli tehdy modří klobouky se širokou střešou a
když jsme co chvíli naklonili hlavy vpřed, stékal nám z těch klobouků
pěkný vodopád.

Nedalo nám mnoho práce, abychom se sblížili. Nadto nás oba pojila lás-
ka k divadlu. I když jeden z nás na ni zbudoval svou slavnou profesi
a druhý ji vyznával od mládí jen jako ochotnické amatérství. Ostatně kdo
by tenkrát ve Vysokém neznal Mistra Kohouta? Jako řada jiných, též on
propadl kouzlu tohoto vysoko položeného městečka a rád se sem vracel.

Právě se těšil, jak se s panem učitelem Josefem Doubalíkem půjde vy-
koupat k vysokému koupališti a jak si potom u plavčíka Kašatky objedná
pořádný krajíc s máslem a medem. Také jsme spolu vzpomínali nedávného
úspěchu Mistra na vysokém jevišti na sále radnice / nyní ZDS /, kde
zahrál jedinečně brilantně titulní roli ve hře "Faun." A jak mu
tenkrát příroda nahrála skvělou optickou a zvukovou kulisu při rachotu
hromu a iluminaci blesků.

Uprostřed divadelních vzpomínek se Mistr pojednou odmlčel a zadíval
se na své hnědé polobotky. Čekal jsem, že se zamračí, neboť na rozdíl od
mých odolných bot, z jeho obutí co chvíli stíkal gejzír dešťové sprá-
sky. Ale Mistr se ozbrojil neodolatelným úsměvem a téměř poeticky zareci-
toval: "Slyšíte, jak v mých střevících ten horský potůček krásně zurčí?!"
A oba jsme se s chutí zasmáli.

Neboť tak jsem poznal obdivuhodný optimismus, který neotravuje, ale
dává člověku sílu snadno a lehce překonávat každou překážku.

Dodatečně po desetiletích Vám, Mistře Eduarde Kohoute, děkuju za to,
že jste mne naučil svému životnímu optimismu, který - troufám si to říci -
nám oběma život prodlužuje.

Vladimír Pavlík.

Jó, to byla kopaná!

To byla, když kopala tak zvaná lyžařská jedenáčka. V brance Milek Skrbek - nejlepší branař, jakého kdy Vysoké mělo / platil dodnes /. Výborný cvičenec, akrobat, skokan. Ten když neměl v brance co dělat, tak dělal stojky na břevně, nebo chodil v brankovišti po rukou, nebo metal salta. S ním hrál také jeho bratr Toník. V beku stál nepřekonatelný jak krasavec tak hráč František Saidla. A což teprve bojovný Hruša nebo dráč Tonda Bartoň, tehdy nejlepší náš lyžařský závodník a reprezentant. Toník byl znám svým výdržem a neustálým kličkováním. Kde byl míč a bylo potřeba hráče, tam byl Tonda. Někdy s nimi hrával Pepík Vodseďálek, bratr známého branaře Jarky. Tomu jsme říkali " Bílé stíny " a to proto, že nikdy nebyl opálený. Josef dával rád šupy. Když se mu povedla a strefil se, tak jsme míč hledali u olešnického kostela nebo v Kalifornii u Hevíka. Ale to nebylo často.

A co hoši v útoku. Centr-známy lyžařský závodník, sdruženář - Franta Simůnek, který musel před zápasem zdolat západní stěnu Petruškových vrchů a s ním i další závodník: z Olešnice - Dyntr. Vedle nich na spojee hrál Jarka Doubalík - Deršák, tenkrát rychlá spojka a dnes sudí, který letos pískal svůj 500 zápas. Jaroslav byl jednou pověřen kopat jedenáčku. Na zápase byl také přítomen jeho otec, známý lyžařský činovník, učitel Josef Doubalík, s typickým viržinkem a v rukou točící hůlkou. Stál za bránou a volal na Jarku: " O korunu, že ji nedáš. " Jarka si obřadně postavil míč na značku, v mysli již viděl korunu v kapse a rozběhl se. Bálo! Míč se nepohnul, drn v brance a za ním Jarka. Strýškovi leknutím spadlo viržinko, zvedl ho a Jarkovi řekl jeho strohé " Kubo. " Později se objevil v útoku další Deršák - Míša Doubalík. Ten byl vlastně profesionálem ve Vysokém. Dával totiž góly, když se s ním někdo vsadil, jinak hrál jen tak. Na levém křídle hrál tichý Pepík Fučík. Vidím ho v pékném úniku po křídle až k rohovému praporku a pak nádherný šachráček před branku. Tam už byl připraven František Albrecht, který dovedl dát branku vším možným a z každé posice.

O prázdninách - ono se vlastně nejvíce hrávalo o prázdninách - jsme viděli mezi nimi hlavičkáře Dr. Ládu Práška, který jednou dovedl dát z centru šesti hlavičkami zanebou branku. Pak dobře hrával Dr. Vláška Roubíček a vynikající byl Dr. Míla Jordán. Ono jich bylo víc, ale ty si necháme až napříště.

Karel Doubalík.

Vzácné jubileum.

3. června se dožil ve Vysokém n. Jiz. ve zdraví 85. let významný národní buditel, ředitel škol Karel Farský, který se nejvyšší měrou zasloužil o české školství v první polovině našeho století. Nedocenitelné jsou zásluhy ředitele Farského o české školství na Znojensku a ve Znojmě, jež bylo za rakouské monarchie až do r. 1918 německou tvrzí.

Ve Znojmě působil od r. 1915 do r. 1938 jako ředitel školy měřanské a po 10 let současně jako ředitel dívčí odborné školy " Vlasty ", kterou založil a vzorně vybudoval. Znojmou získal učitelské ústavy, a odborné školy všech druhů, jejichž absolventi svým vzděláním i v dnešní době platně pomáhají k budování našeho státu.

Pan ředitel Farský také ve službách Českého srdce velmi přispíval k zmírnění bídy českého dítěte. Tracoval odvážně, houževnatě, neúnavně, obětavě a nezištně, bez nejmenší hmotné odměny. Je jedinečnou osobností vzácného a ryziho charakteru.

Zasloužnou práci jeho ocenilo čestným občanstvím město Hustopeče a čestným uznáním město Znojmo. Vděčností a láskou jeho bývalí žáci, jeho spolupracovníci a přátelé, kteří v těchto dnech přejí panu řediteli zcela srdce do dalších let pevné zdraví a spokojenost z dobrého životního díla.

Z.K. Znojmo.

Setkání mimo území ČSSR.

Jedním vysockým rodákem byl Ing. Jaroslav Hásek. Byl to vrstevník zakladatele výroby lyží po p. Jandovi, / který vyráběl ještě ty pěkné červené třesňové lyže / p. Antonína Bartoně st. Bartoně patřil svého času nejen mezi lyžařské závodníky, ale i mezi výborné cvičence vysockého Sokola, spolu s vysockým rodákem Ing. Háskem, pozdějším ředitelským radou plzeňské Skodovky. Ing. Hásek se proslavil za starého Rakouska tím, že byl spolu s ing. Rusákem vynálezce ručního granátu. Byl štědrě odměňován a stal se zámožným člověkem. Koupil velkostatek Prčice poblíž stanice Heřmaničky - Sedlec. Ing. Jaroslav Hásek byl poctivý horák, který do Vysockého pravidelně dojížděl, neboť i jeho žena byla vysočanka rodem Brožová, kde je dnes textilní obchod u Lukášů.

Jeden ze synů Háskových, Ing. Vladimír Hásek se dostal do Kanady, a dnes jako kanadský občan je úředníkem Organizace spojených národů v Římě.

I sešel se s tímto bývalým našim občanem vysocký rodák, Ing. Oldřich Kramář loňského roku v Římě. Ujednali si schůzku a Kramář čekal Hásku v dopoledních hodinách. Na nádraží v Římě však Hásek nebyl. Když se ho Kramář konečně dovolal, odpověděl Dáda Hásek asi takhle: "Tak Tě vítám kamaráde, ale nesmíš se hněvat, že nejsem na nádraží. Víš, to je u nás ještě pracovní doba, počkej do odpoledne a já pro Tebe na nádraží přijedu."

A tak Kramář čekal na Hásku v Římě, až bude po pracovních hodinách. Kramář nemohl pochopit, že se kamarád nemohl uvolnit a Hásek nemohl pochopit, že Kramář nechápe, co je pracovní morálka. Skoro jako u nás, vídte ?

Jos. Doubalík.

Korálky.

Jedním z významných českých sochařů byl profesor Josef Mařatka, který po otci byl vysočákem. Přátelé a známí mu říkali Kuřátko - jmeno vzniklo přeslechnutím jistého profesora., - a pak i proto, že se k jeho mírné holubičí povaze hodilo. Jeho profesor za studií na akademii, slovní český sochař J.V. Myslbek měl právě vytvořit sochu lva pro spojitelnou a zavolal si Mařatku: "Tady maj' peníze a metr - jdou na Invalidovnu - je tam zvěřinec, a tak mi přinesou míru od lva. Od hlavy k ocasu, od huby ke krku, a kolik má okolo krku!" Zničený Mařatka se vypořáděl z akademie a bloudil po Letné v neblahých představách jak bere lvovi míru okolo krku. Až jeho přítel sochař Sucharda, který se k tomu natrefil ho uklidnil: "Ale jdi, Kuřátko, to on starej myslel, abys dal ty peníze krotiteli, ten ho změří a ty jen přineseš míru."

P.H.

R á z n ě z p r á v y .

Vlastivědné muzeum připravuje na červenec výstavu " 75 let od Národopisné všeslovanské výstavy v Praze " a " 40 let trvání Vlastivědného muzea ve Vysokém n. Jiz."

Na srpen se připravuje výstava obrazů Oldy Vodseďálka u příležitosti jeho šedesátin v obrazové galerii muzea.

N a r o z e n i n y .

7. května oslavila své 89.narozeniny paní Pavla Poloprutská z Vysokého. Žije nyní v domově důchodců v Rokytnici n. Jiz.

V měsíci červnu oslavili své narozeniny:

p. Karel Farský, nar. 3.6.1885	-	85 let,
p. Vít Jandura, nar. 15.6.1876	-	94 let,
pí. Pavla Mandlová, nar. 18.6.1895	-	75 let,
pí. Marie Hořavková, nar. 20.6.1885	-	85 let.

Všem jmenovaným blahopřejeme!

Větrník vychází jednou za měsíc. Řídí redakční rada. Příspěvky zasílejte nejpozději do 15. každého měsíce do Vlastivědného muzea .
Cena 1.- Kčs.